

HARSÁNYI LÁSZLÓ¹ FEJÉR SÁNDOR HEGEDŰMŰVÉSZ EMLÉKÉRE (1912-1991)

1939-ben, az első két zsidótörvényt követően az OMIKE (Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesület) – a Pesti Izraelita Hitközséggel szoros együttműködésben – a fellépési lehetőségeiktől, kenyerüktől megfosztott zsidó művészek számára létrehozta a Művészakciót. Ebben a nagyszerű kezdeményezésben 1944. március 19-ig 550 színész, énekes, zenész, táncos, festő, szobrász, író jutott lehetőséghez és szó szerint éltető levegőhöz.

E hasábokon korábban időről-időre bemutattam egy-egy művészt az akkor és ott fellépő, kiállító szereplők közül. Újra felveszem a fonalat, mert még sok nevet érdemes megőrizni az emlékezetnek.

Az OMIKE művészakció 1939 és 1944 között nem csupán budapesti művészeknek adott fellépési lehetőséget, szerepeltek a Goldmark-teremben vidéki színészek is szép számban. Az a hegedűművész, Fejér Sándor, akinek pályáját az alábbiakban megpróbálom felvázolni, Erdélyben született, és döntő részben ott is szerepelt – sikeresen.

Fejér Sándor hegedűművész Brassóban született 1912. október 29-én.

¹ A sorozat szerzője társadalomkutató (Forrás: mazsihisz.hu)

FEJÉR SÁNDOR

(Színház és Mozi, 1937. 36.)

Budapesten, a Zeneakadémián végezte zenei tanulmányait.

1932 júniusában a *Brassói Lapok* című lap beszámolt a „Szépség és Divat” kiállítás megnyitásáról. A kiállítást „művészi mutatványok” kísérték, ezek között említette meg az újság Fejér Sándort, a „kitűnő budapesti hegedűst”. Ezt követően szeptemberben, Brassóban több hangversenyt adott. Egy példa:

„Nagy érdekű hangverseny lesz csütörtökön este a Honterus aulában. Fejér Sándor a budapesti zeneakadémia növendéke Hubay Jenő kiváló tanítványa lép fel Fischer Vilmosnak a bécsi zeneművészeti főiskola növendékének kíséretével.”

A lap a hangverseny után beszámolt annak részleteiről és fogadtatásáról.

A Hunterus iskola Brassóban

Fejér decemberben Budapesten lépett fel a Főiskola növendékeinek hangversenyén. A budapesti fellépések a következő években is folytatódtak, köszönhetően a főiskolai jelenlétnek. (Talán érdekes, hogy ezek között 1933. decemberben fellépett az OMIKE Kultúrotthonában is.)

1935 nyarán végzett a főiskolán és nyert művészi oklevelet. Hazament Brassóba, és ősszel hirdetés jelent meg arról, hogy leckeórákat adna, és várja a jelentkezőket.

A Zeneakadémián idén oklevelet nyert Hubay-növendékek tisztelő látogatást tettek volt tanáruk budai palotájában és régiósági hangversenyyel köszönték meg sok évi fáradozását.
Bardócz Margit, Fejér Sándor, Zathurecsky Éde tanár, Hubay Jenő, Farnady Edith zongoraművész és Bruckbauer Ferenc
(Foto Vajda M. Pál)

(Színházi Élet, 1935. 26.)

1936 februárjában jelent meg újból hír arról, hogy szülővárosában részt vett egy hangversenyen. A *Brassói Lapok* számolt be a helyi filharmonikus társaság hangversenyéről, ebben állt ez a mondat:

„Különösen Vivaldi négy hegedűre írott műve emelte az est műsorát, melyben Fejér Sándor hegedűművész könnyed és elegáns vonókezelése és technikája jutott különösen érvényre.”

1936 novemberében az *Új Kelet* beszámolt Fejér kolozsvári hangversenyének előkészületeiről. Ebben a cikkben néhány szó esik a pályájáról. Írnak arról, hogy Bagdadban egy szimfonikus zenekar karmestere volt, hangversenyeket adott Brassóban és Marosvásárhelyen, majd katonai szolgálatot teljesített. Ezekről a „programokról” több adatot nem ismerek.

Az *Új Kelet* 1937 januárjában riportot közölt a kolozsvári Goldmark-zenekar próbájáról. Ebben így írtak Fejér Sándorról:

„Kitűnő tehetséges hegedűs ez a Fejér Sándor. Nyugodt, előkelő játékmódor, finom arányérzék, könnyed technika. Mélységes zsidó hangulatot sír a hegedű, a

zenekari aláfestés mellett még jobban kihangsúlyozódik a mű [Bloch: Nigun from „Baal Shem” H. L.] mély chaszidikus szimbóluma. Majd újabb néhány perces szünet után a műsor egyik leghatásosabb műve, Bruch g moll hegedűversenye zeng fel. Fejér Sándor itt igazi fényét adhatja. A Bruch hangversenyben remekül érvényesülhet a hegedűsi kvalitás. Fejér fölényes tudással és felkészültséggel játssza ezt a darabot, amely már részére művészi belső élményt jelent.”

A próba keltette várakozást az ezt követő február eleji hangverseny fogadtatása – a lapok szerint – fényesen visszaigazolta. E hónapban a következő hír arról szólt, hogy Fejér vezetésével vonósnégyes alakult. Majd erdélyi hangversenykörút (Nagyszeben, Temesvár, Torda, Marosvásárhely) kezdődött, hol a Goldmark zenei egyesülettel, hol pedig az új vonósnégyessel.

(Keleti Újság 1937. 4.)

1937 decemberében a Goldmark-zenekar hangversenyén játszott Fejér Sándor. Az *Új Kelet* beszámolójában ennek egy részletéről így írt:

„Bruch Kol-Nidréjét játszotta ... Fejér Sándor. Itt aztán igazán kibontakozott a lírai melegségű tónus, amely Fejér játékában mindig kihangsúlyozódik. A Kol-Nidré szívbe markoló melódiája alkalmas anyag volt a számára.”

1939 nyarán Fejér Sándor részt vett a genfi nemzetközi zeneversenyen. Sikeréről az erdélyi magyar nyelvű lapok mindegyike beszámolt. Júliusban az *Ellenzék* című lap a művésszel egy hosszú interjút készített. Ebből idézek:

„A fiatal Hubay-tanítvány igazán meg lehet elégedve az eredménnyel: olyan sikere volt a versenyen, amelyen különben nem adták ki a zsűriben támadt bonyodalmak miatt az ezerfrankos díjat senkinek sem –, hogy külön hangversenyen léptették fel, amelyen kívül csak a budapesti Bíró József és az amerikai Margaret Mine szerepelt.”

1940-ben folytatódott Fejér Sándor koncertezése Erdélyben, ahol akkor a Magyarországi zsidótörvények még nem voltak érvényben. A Román Opera tagjaként, koncertmestereként hirdették fellépéseit az év első felében. Augusztusban az óradói hirdetésben már bekerült a „volt” kifejezés az operai tagság elé. A hangverseny-hírek ritkultak, ámbar 1941 első felében még tudósítások jöttek kolozsvári fellépésekről.

1941 augusztusában a második bécsi döntést követően a magyar csapatok bevonultak Észak-Erdélybe. Azonnal érvényesítették a magyar zsidótörvényeket és Fejér Sándor korábbi, bár már csökkenő szereplési lehetőségei teljesen megszűntek.

1941 decemberében fellépett az OMIKE Művészakciójában, 22-én szolista hangversenye volt Brand Hannával (ének) és Nádas Istvánnal (zongora). A róla szóló hírek ezekben az években szinte teljesen hiányoznak. 1943 novemberében fellépett a kolozsvári zenei népfőiskola rendezvényén, ahol Nagy Istvánnal Bartók hegedű-kettőseiből játszottak. 1944 februárjában újból a Goldmark-terem a helyszín, ahol Herz Lili zongoraművésszel játszottak két estén.

OMIKE MŰVÉSZAKCIÓ
A GOLDMARK-TEREMBEN

Febr. 15-én kedden este $\frac{1}{2}$ 7 órakor (1.-ször) Helybizi. H/1
Febr. 16-án szerdán este $\frac{1}{2}$ 7 órakor (2.-ször) Helybizi. H/2

Zenekari hangverseny

Vezényel **Fraknoi Károly**

Közreműködnek **Herz Lili** (zongora)
Fejér Sándor (hegedű)

M ű s o r

1. **Beethoven:** III. Leonora-nyitány

2. **Mozart:** Zongoraverseny (C-moll) (Köchel sz. 491)
Allegro—Larghetto—Allegretto
Előadja **Herz Lili**

3. **Kelen Hugó:** „Zsoltár a Mindenség szeretetéről“
Kantáta **Szentimrei Jenő** „Oratórium“ c.
költeményére zenekarra, vegyeskarra, ba-
ritonszólóra és szólókvartettre (Bemutató)
Előadják: **Gödry Kató, Sik Olga, Lukács Pál, dr. Sipos Jenő**, az OMIKE ének-
kara és a Női Keresk. Szaktanfolyam
szavalókórusa

S z ű n e t

4. **Brahms:** Hegedűverseny (D-dur) Op. 77.
Allegro non troppo—Adagio—Allegro gio-
coso ma non troppo vivace
Előadja **Fejér Sándor**

5. **Schubert:** Szimfónia (H-moll) (befejezetlen)
Allegro moderato—Andante con moto

Kezdetre pontosan $\frac{1}{2}$ 7 órakor

A hangverseny megkezdése előtt a nézőtérre vezető ajtókat bezárjuk

— 17 —

(Műsorközlés, 1944. február)

1944 nyaratól fellépései színhelye újra Kolozsvár. Készült vele egy interjú, az *Erdély* 1945. novemberi számában, amelyben beszélt az elmúlt borzalmas évről is (a lap szóhasználata erről, korunkból nézve elég furcsa):

„Fejér Sándor, Hubay Jenő volt tanítványa, a kolozsvári Magyar Színház első hegedőse, a kitűnő hegedűművész mostanában tért haza a Mauthausen melletti Guzenből. Egyike azoknak, hazatérő régi barátaink és ismerőseink között, akik a legérdekesebb élményeken mentek keresztül a deportálás keserves hónapjaiban. Egy emberséges block-orvos ajánlatára vitték át Mauthausenből Guzenbe, ahol ő volt az egyetlen zsidó deportált a keresztény lágerben. „Könnyű” beosztása volt. Takarított és a tömegesen elhulló szerencsétlenek hulláit takarította el a láger területéről, több társával együtt.”

Sűrűn fellépett a háború befejezése utáni években, Kolozsvárott és szülővárosában, Brassóban, klasszikus repertoárral csakúgy, mint zsidó zeneesteket tartva. Majd következett a rádiófelvételek korszaka 1948-tól.

Később a Budapesti Rádiózenekar hangversenymestereként dolgozott, innen ment nyugdíjba.

1991 januárjában hunyt el.

Zárásként még egy megrendítő részlet az *Erdély* című lap 1945. novemberi interjújából:

„Ott Guzenben folytatja az emlékezést még azért sem volt rossz dolgom, mert tudok hegedülni. Csak „der Gingernek” hívtak az SS legények és néha vállamat veregetve kértek, hogy játszak valamit. Egy este Halbert Ferencsel, a kitűnő hegedűssel, valami különös lelki kényszer alatt hangversenyt rendeztünk a lágerben, ahol a halál mindennapos és ünnepélyesség nélküli esemény volt. Az örökre elnémult, Európa minden részéből odahurcoltak ott feküdtek egymás mellett a holdfényes nyári estében. Játszunk valamit szegényeknek – szolt Halbert Feri – hiszen senki sem temeti el őket emberi módra, imával, zenével és tömjénfüsttel. És felcsendült a szabadban, a halottak ármádiája előtt Bach egyik prelúdiuma... Két rab hegedült azoknak, aki már nem voltak rabok ...”